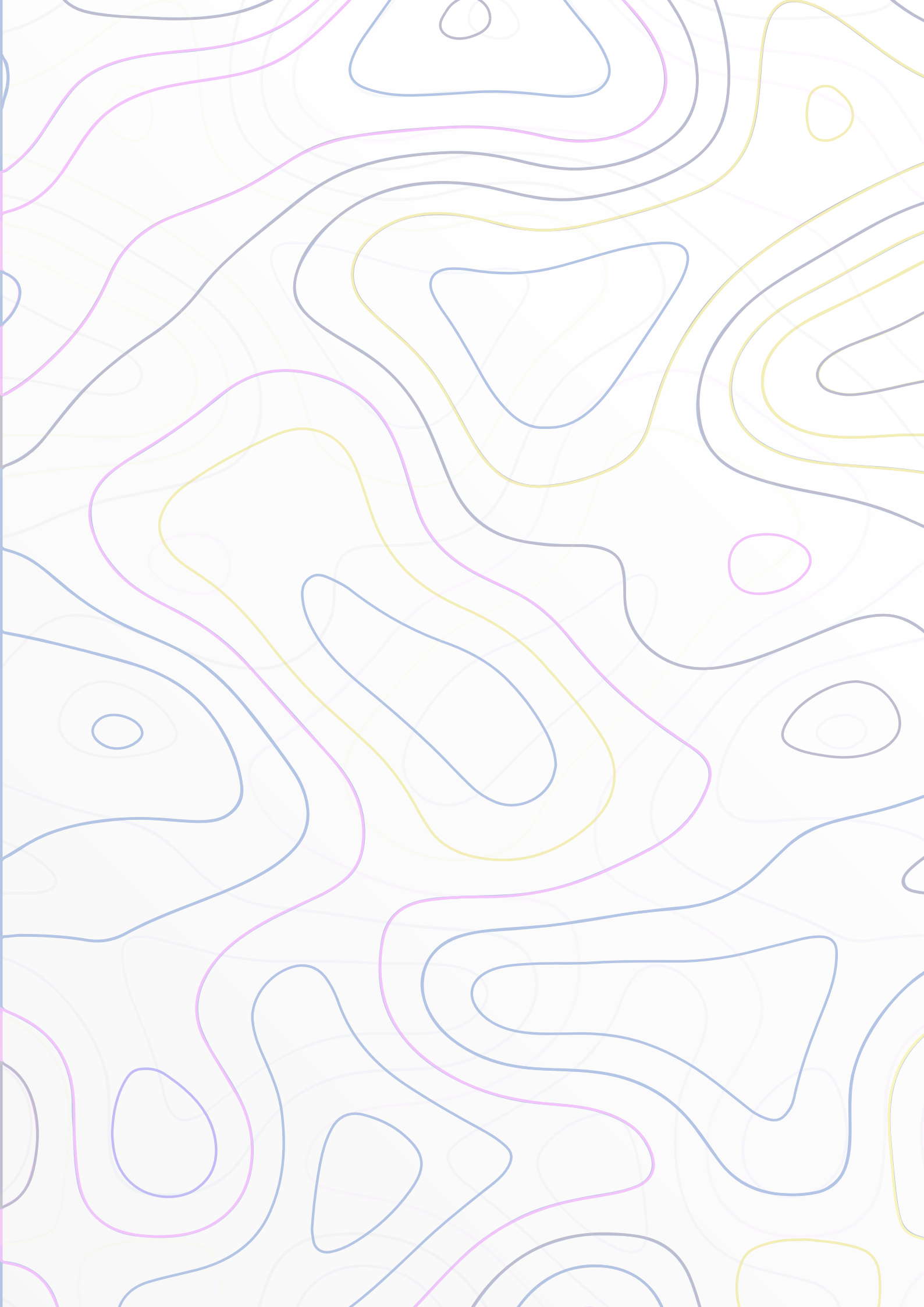

ערכת המגן למחנך · מערך שיעור

'חירות עולם' מערך שיעור לפסח

על משמעותם האמיתית
של מושגי החרות והחופש בעולם
של פירוק זהויות

“חירות אולם”

מבוא

המילים 'חופש' ו'חירות' נמצאות סביבנו כל הזמן, והפכו להיות הערכים המקודשים ביותר בתרבות העכשווית. מהו היחס הנכון אליהן?

מצד אחד אלו ערכים נכונים וחשובים מאד שמקורם בתורת ישראל, ומצד שני השימוש שנעשה בהם בתרבות הפוסט-מודרנית הוא מעוות ומטרתו לפרק את השייכות והמחויבות לזהות הלאומית, הדתית ולמושגי המשפחה.

במערך שלפניכם נברר את משמעותה האמיתית של החירות שהתחדשה ביציאת מצרים, נזהה את הסכנות של מחיקת הזהויות והערכים הפוסט-מודרנית, ונראה כיצד גם כיום מוטל עלינו לצאת לחירות אישית ולאומית.

למעוניינים בהרחבה - נוסף בסוף המערך נספח קצר העוסק בנושא של 'כפיה דתית'.

מבנה המערך

בשלב א' נראה שיציאת מצרים חידשה בעולם את מושגי החירות והחופש - ולאור זאת נשאל האם השמירה על הצביון של חג הפסח במדינה לא סותרת את משמעות החג?

בשלב ב' נעמיק להבין שחופש אמיתי הוא דווקא כזה שמחבר אותנו למה שמעבר אלינו ומשייך אותנו לזהות עמוקה ומשמעות גדולה.

בשלב ג' נחשף לעובדה שהתרבות החדשה שסביבנו (פוסט-מודרנה) 'משווקת' לנו חופש, אבל למעשה עסוקה בפירוק הזהות שלנו, מחלישה את החברה ועלולה להביא את האדם לבדידות וריקנות.

בשלב ד' נחזור לשאלה שבה פתחנו ונראה שהשמירה על הצביון היהודי של המדינה היא למעשה שמירה על הזהות ועל החירות הפנימית של העם, ונבין את המשמעות של חג הפסח לתקופתנו! ביחידת ההרחבה שבנספח נענה על טענת הכפיה הדתית ונראה את עמדתו של הרצי"ה בנושא, שהתנגד לכפיה על הפרט אך עודד חקיקה בכנסת בנושאים ציבוריים.

מהלך היחידה:

< **שנה 1** איך נצא לחירות?

- < נציג בפני התלמידים את יציאת מצרים כמביאה בשורה של חירות של עם ישראל, וככזו שהיוותה מקור השראה גם לאנשי הציונות החילונית ואפילו למהפכנים גויים (שקופית 2).
- < לאחר מכן נראה שלקראת חג הפסח הקרוב ישנו ניסיון להפסיק את שמירת החג בפרהסייה הציבורית, בתחילה בבתי החולים על פי פסיקה שכבר התקבלה בבג"ץ וכעת גם בצה"ל, כל זאת בניגוד לנוהג שהיה קיים במדינה משך עשרות שנים (שקופית 3).
- הטענה של הארגונים שפנו לבג"ץ היא שהנוהג הקיים פוגע בחירות של מי שאינו שומר על הלכות החג. האם לאור זאת שבפסח התחדשה החירות בעולם הטענה הזו מוצדקת?

< **שנה 2** מי פה חירותי?

- < כדי לענות על כך נשאל את התלמידים מה דעתם על הדמויות הבאות (מוצגות בשקופיות 4-9) ונברר האם מדובר באנשים חירותיים או לא?
  - < אישה איננה מצוויינת להתחתן וללדת ילדים כדי שלא להיות מחויבת ולהישאר חופשיה
  - < ישראלים שאינם נשואים נאלצים להתחתן עם גת המקום איננה יהודייה
  - < לוחם לח"י שאיננו חובש כיסוי ראש נאלץ להחליף את חגורת הירייה
  - < יהודי שמאמין בקב"ה אבל לא שומר מצוות כי הוא מרזיש שזה מחביל אותו
  - < אישה שזרחה כמעט לבדה משפחה עם ששה ילדים
  - < נצרה מתקופת האינקוויזיציה שמנעה ממנה לשמור מצוות בדת
- המסקנה העולה מהדברים היא כמובן שחירות אין פירושה לחיות בלי ערכים ובלי זהות, אלא להפך - להיות נאמן לזהות עמוקה וגדולה שממלאת אותנו במשמעות ובמוכנות גם להקריב למענה!
- < נסכם בדברי הרב יעקב אריאל שליט"א: (שקופית מס' 10)

כשהאדם משעבד את עצמו לעולם הערכים שלו - אין זה שיעבוד אלא חירות. אנחנו עבדי ה' מתוך רצון!

כשאנו חוגגים את חג החירות בליל הסדר קם הבן הרשע ושואל - מה העבודה הזו לכם? זו שאלתו של העולם המודרני והפוסט מודרני - למה לעבוד את ה' ולא להיות חופשיים? יש דברים שנטבעים באדם. ניקח לדוגמה את ערכי המוסר: ערכי המוסר הם חלק מהטבע האנושי. אדם נולד להיות הוגן, להיות מוסרי. לא לרצוח, לא לגנוב, להיות אדם. נכון שלכל אדם יש יצרים ועליו להיאבק בהם, אבל כעקרון הטבע האנושי הבריא הוא טבע מוסרי. כך אדם נולד... על אותו העקרון היהדות אומרת שגם התורה והמצוות הם חלק מטבע האדם.

(מתוך 'ערב שיחי' עמ' 304-308)

< **שנה 3** החירות והתרבות החדשה

- < לאחר שהבנו את היסוד הזה נוכל לראות כיצד התרבות שסביבנו, במקום לחזק את הזהות והערכים שלנו עסוקה דווקא בפירוק שלהם, עד לכדי תופעות של בריחה מהזהות היהודית ופירוק המושגים הבסיסיים של המשפחה (שקופית מס' 11-12) המובילים בסופו של דבר לירידה במוטיבציה לשרת את העם וגם לתופעות חמורות של התבוללות (שקופית מס' 13).
- בנוסף נדגיש את המשמעויות הנפשיות של הפוסט-מודרנה: התרבות החדשה רוצה להביא את האדם לחופש בכך שהוא יהיה מנותק מהעם, מהמשפחה ומהאלוקים, אך בזה היא גורמת לתחושות של בדידות ודיכאון שיש כבר מי שממזהים אותם כמגיפה הנפשית של המאה ה-21, ובנוסף היא מרוקנת את האדם ממשמעות ומשאירה אותו עם 'חור שחור' בנפש (שקופית מס' 14).

< **שנה 4** מהפכת אל הכלל

- כשם שהחירות של הפרט תיווצר דווקא על ידי מחויבות ושייכות למה שמעבר אליו, כך הדבר נכון ביחס לעם כולו. היציאה ממצרים היא לא רק שינוי טכני של יציאה ממצב של עבדות לחופש, אלא השתייכות לזהות עמוקה כדברי הרב קוק (שקופית 15):

'ישראל נתנשאו לחירות ביציאת מצרים. החירות האמיתית היא אותה הרוח הנישאה, שהאדם וכן העם בכללו מתרומם על ידה להיות נאמן לעצמיותו הפנימית, לצלם אלוקים אשר בקרבו'

(על פי עולת ראייה ב עמ' רמד)

בעקבות ההבנה הזו נוכל לענות על השאלה שבה פתחנו, מתוך דברים שאמר יהורם גאון בנוגע להתערבות של בג"ץ על הפרהסיה הציבורית בפסח (שקופית מס' 16):

'בג"ץ הוציא צו שדורש מהצבא לנמק מדוע לא ניתן לקיים מתחמים סגורים ומוגדרים לצריכת חמץ בפסח בתוך הבסיסים ונציג המדינה אמר "שהאוטונומיה והחירות של חיילים הרוצים לצרוך חמץ - נפגעת".

אוי אוי אוי כמה נורא אצלנו בקסרקטינים וב"גולאגים" של הצבא.. איך לא ידענו זאת עד עתה, שמונעים מן החיילים את זכותם הבסיסית לחרות!

לדאבון לב יש בחלק מעמנו רצון לברוח מעצמנו כל העת, לברוח מזהותנו עתיקת היומין, רצון להפריט את התשתית הרוחנית שמחברת אותנו לעם אחד, לעשות ממנה פולקלור אוניברסלי בלתי מחייב. כי הם רואים בה, שוני ומצווה וכפיה דתית. אבל אם מבינים אותה נכון, מבינים שהיא אור גדול ולא חשיכה. איסור החמץ הוא בעיקר פרהסיה ציבורית הזוכרת אלפי שנים חג שעיקרו והליכה שלו סיפור של יציאה מעבדות לחרות, אם יתפוגגו לנו סמלינו כולם (שזה משהו שחלק מאיתנו מאיץ ללכת לשם) לא תהיה לנו ליבה משותפת, ונהיה אוסף של יחידים, ותהיה כאן מדינה של יהודים אבל לא מדינה יהודית'.

לסיכום נחבר את יציאת מצרים לימינו - גם כיום יש לנו אחריות להוציא את עם ישראל מהמיצרים שבהם אנחנו נמצאים ולגלות את הזהות העמוקה שלנו.

< נצפה בסרטון של הרב יהושע שפירא (שקופית מס' 17) שמסמן לנו את המשימה הגדולה של הדור שלנו - לחזק את הזהות היהודית של המדינה!

**< נספח: כפייה דתית?!
יחידת הרחבה לצאנז'ניט**

לאחר שנוכחנו לדעת עד כמה חשוב לשמור על הצביון היהודי של המדינה, יתכן שיהיו תלמידים שישאלו האם זו לא כפייה דתית?

< כדי לענות על שאלה זו נראה את עמדתו המעניינת של הרב צבי יהודה קוק לנושא:

מצד אחד הרצי"ה התנגד לכפייה דתית (שקופית מס' 18) ומצד שני הוא התנגד לכל פגיעה בצביון היהודי של המדינה, בדיוק כפי שהתנגד לכל ויתור על חלקים בארץ ישראל (שקופית מס' 19).

< איך שני הדברים מסתדרים ביחד?

הרצי"ה הדריך אותנו שלא לכפות על אף אחד איך הוא יתנהג בביתו בשבת, לדוגמא, משום שביחס לרשות הפרט נכון לפעול בדרכי הסברה ושכנוע בלבד, אך ביחס לשאלה איך תראה רשות הרבים בשבת מוטלת עלינו האחריות לפעול כפי יכולתנו בכדי לצקת במדינה ערכים וזהות יהודית.

חקיקה בכנסת היא ביטוי לערכי הציבור, ובוודאי שהציבור הדתי צריך להיות שותף בעיצוב המרחב הציבורי ולהשפיע עליו לטובה ככל יכולתו (שקופית מס' 20).

אם נחשוב רגע לעומק, הטענה של 'כפייה דתית' היא בעצם דרך מתוחכמת להשתיק ולמנוע מהציבור הדתי מלהיות שותף בקביעת האופי והערכים של המדינה. הרי כל המפלגות מקדמות את הערכים שלהם דרך חקיקה בכנסת ורק כשהמפלגות הדתיות מקדמות את הערכים הדתיים פתאום צועקים 'כפייה דתית'!

< כדי להמחיש את העניין נציג בפני התלמידים את חוק הדגל המחייב בין השאר תלייה של דגל ישראל בלשכה של ראש רשות מקומית, ואוסר על כל אדם לבזות את דגל המדינה (שקופית מס' 21).

האם גם על החוק הזה יבוא מישהו רציני לטעון שצריך לבטל אותו בגלל שמדובר בכפייה? מה נענה לראש עירייה ערבי או דרוזי שלא מזדהה עם המדינה ולא מעוניין שיכפו עליו לתלות את הדגל בלשכה שלו? ומה נאמר לאזרח כעוס שמעוניין לשרוף את הדגל בהפגנתיות, לאן נעלמו זכויות הפרט שלו? ברור לכל שכל מדינה חייבת שיהיו לה ערכים ציבוריים שהיא מכבדת אותם ולא מאפשרת שיבזו אותם וכשם שזה נכון ביחס לדגל זה נכון ביחס לשאר הדברים שהופכים את המדינה להיות מדינה יהודית!

ערכת המגן למחנך
מוגש מטעם אי"ל
לזכרה של מרים שטרן ז"ל